

1. Auten, J.H.: The paramilitary model of police and police professionalism. *Police studies*, New York 4(1981)2, s. 67–78.
2. Bahn, C.: Police socialization in the eighties: strains in the forging of an occupational identity. *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 12(1984)4, s. 390–394.
3. Bell, D.: The Police – personnel upgrading for professionalism. *The Police chief*, Gaithersburg 45(1978)1, s. 32–33.
4. Berliere, J.-M.: La professionnalisation de la police en France: Un phénomène nouveau au début du XXème siècle. *Deviance et société*, Geneve 11(1987)1, s. 67–96.
5. Bohigian, H.: Higher education for police officers. *The police journal*, Chichester 52(1979)2, s. 140–153.
6. Carte, G.E.: August Vollmer and the origins of police professionalism. *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 1(1973)3, s. 274–281.
7. Eastman, G.D.; Mac Cain, J.A.: Education, professionalism, and law enforcement in historical perspective. *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 9(1981)2, s. 119–130.
8. Enter, J.E.: The role of higher education in the career of the american police chief. *Police studies*, New York 9(1986)2, s. 110–119.
9. Fraumann, E.: Criminal justice doctoral education in the United States. *Police studies*, New York 2(1980)4, s. 36–40.
10. Gross, S.: Higher education and police: is there a need for a closer look? *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 1(1973)4, s. 477–483.
11. Jordan, J.: Higher education for the police chief executive. *The Police chief*, Gaithersburg 44(1977)8, s. 26–27.
12. Le Doux, J. (et al.): Higher education for law enforcement: half a century of growth. *The Police chief*, Gaithersburg 51(1984)4, s. 22–25.
13. Mac Donald, P.: 50 points to professionalization: rate your own department. *The Police chief*, Gaithersburg 58(1991)8, s. 34–36.
14. Makra, A.: Suvremene tendencije izobrazbe visokostručnih kadrova u policiji – organima unutrašnjih poslova. *13. maj*, Beograd 34(1981)4, s. 32–39.
15. Miller, J.; Fry, L.: Measuring professionalism in law enforcement. *Criminology*, Beverly Hills 14(1976)3, s. 401–413.
16. Perrier, D.C.: Is policing a profession? *Canadian journal of criminology*, Ottawa 21(1979)1, s. 52–70.
17. Phillips, J.D.: Professionalism. *The police journal*, Chichester 64(1991)2, s. 124–133.
18. Policija i sveučilišta. *Izbor*, Zagreb 15(1975)3, s. 184–187.
19. Potts, L.W.: Higher education, ethics, and the police. *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 9(1981)2, s. 131–134.
20. Raffel Price, B.: Integrated professionalism: a model for controlling police practices. *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 7(1979)1, s. 93–97.
21. Regoli, R.; Crank, J.; Culbertson, R.: The consequences of professionalism among police chiefs. *Justice quarterly*, Cincinnati 6(1989)1, s. 47–67.
22. Schaefer, R.: Law enforcer, peace keeper, servicer: role alternatives for policemen. *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 6(1978)3, s. 324–335.
23. Schultz, H.: Postoji li koncepcija o izobrazbi u njemačkoj policiji. *Priručnik*, Zagreb 32(1984)2, s. 204–206.
24. Small, M.W.: Police professionalism: problems and issues in upgrading an occupation. *The police journal*, Chichester 64(1991)4, s. 314–320.
25. Vogel, R.; Adams, R.: Police professionalism: a longitudinal cohort study. *Journal of police science and administration*, Gaithersburg 11(1983)4, s. 474–484.
26. Wachtel, J.: University criminal justice education. *The Police chief*, Gaithersburg 47(1980)2, s. 62–67.

Seznam pripravila Marija Milenković

BARBARA KRAMŽAR\*

## Socialdemokratska revolucija v Združenih državah Amerike

Na tem svetu ni nič bolj zanesljivega od sprememb in to drži tudi za Združene države Amerike. Ameriški demokrati in republikanski predsedniki so v 70. letih

\* Barbara Kramžar, novinarka pri časopisu Republika.

zagovarjali keynesijansko, intervencijsko politiko Bele hiše, medtem ko so univerzitetni profesorji pisali čedalje številčnejše razprave o nujnosti svobodnega trga brez administrativnih vmešavanj. Razmišljanja zagovornikov Adama Smitha in Davida Ricarda so na oblast pripeljala Ronalda Reagana, ki jih je zaradi prirojenega odpora do državnih intervencij privedel do popolnosti. Že med največjim zmagoslovjem reaganomike pa so v ameriških akademskih krogih dvignili glas ljudje, ki danes sodijo v najožji krog svetovalcev novega predsednika Billa Clintona in ki so skupaj z njim pripravili protireaganovsko revolucijo v Združenih državah Amerike. Predsednikova svetovalka za ekonomska vprašanja Laura Tyson je v svoji knjigi dokazovala, da se najhujše ameriške tekmice niti približno ne držijo mednarodnih trgovinskih pravil, predvsem tistih iz že podpisanih povojnih sporazumov o liberalizaciji svetovne trgovine, kaj šele novega, še ne sklenjenega urugvajskega kroga.<sup>1</sup> Japonska naj bi se Združenim državam povzpela čez glavo zato, ker se je po drugi svetovni vojni poživžgala na vse obtožbe o zapiranju trga in je subvencionirala strateške veje industrije in tehnologije. Clintonov minister za delo Robert Reich je skupaj s sivo eminenco novega demokratskega razmišljanja Iro Magazinerjem naštel področja, na katerih bi morala prevladovati vsaka država, ki želi biti svetovna velesila. To so avtomobilska, informacijska, vesoljska in telekomunikacijska industrija in Združene države izgubljajo tekmo na vseh teh področjih. Natančno tako so čutili tudi ameriški volivci, ki so prvič po drugi svetovni vojni ugotavljali, da živijo čedalje slabše – in da so njihovi otroci prva generacija, ki se mora pripraviti na hujše čase od svojih staršev. Od znotraj se je rušil sen, ki je štirideset let dajal tako mogočno moč »American way of life«. Novi predsednik, ki so ga izvolili z geslom »pomembno je ne imenovati se George Bush«, je metafora novih izzivov, ki jih prinaša obdobje po hladni vojni. Prišel je čas, ko morajo najmočnejše države sveta narediti obračun same s seboj in nato na novo določiti razmerje sil v 21. stoletju.

### *Obračun z reaganizmom*

Novi demokrati, ki jih je okrog sebe zbral Bill Clinton, so postavili diagnozo ameriških notranjih boleznih in zahtevali ukrepanje. Dvanajst let reaganizma je prineslo največji razkorak med revnimi in bogatimi v zgodovini Amerike in v primerjavi z drugimi razvitimi industrijskimi državami. V povprečju je najbogatejša petina Američanov v zadnjem desetletju vsako leto pridobila 7200 dolarjev na družino, pripadniki srednjega razreda 140 dolarjev, najrevnejše družine pa so izgubile 350 dolarjev na leto. Politika predzadnjega republikanskega predsednika, ki je doktrini dal svoje ime, je temeljila na domnevi, da bo zmanjševanje davkov za tiste, ki naj bi bili sposobni največjih vlaganj, koristilo vsem. Toda bogati Američani niso izpolnili pričakovanj. Gospodarska rast je bila pod Ronaldom Reaganom razmeroma visoka, toda v 60. letih je bila višja, pa čeprav takrat niso tako pospešeno zmanjševali davkov najbogatejšim. Predvsem pa so zbolele posledice te rasti, ki je podel v sistem konkurenčnega gospodarstva vgrajene inovativnosti temeljila predvsem na proračunskem financiranju vojaške industrije. V zunanji politiki je bil reaganizem izjemno uspešen. S prisiljevanjem v neskončno drago oboroževalno tekmo je pomagal razbiti sovjetski imperij.<sup>2</sup> Toda tudi ameriško gospodarstvo je spravil na kolena.

<sup>1</sup> Laura D'Andrea Tyson, *Who's Bashing Whom*, 1992.

<sup>2</sup> Arthur Schlesinger Jr. v časopisu *Wall Street Journal* 14. 9. 1992 polemizira s trditvijo, da so hladno vojno proti Sovjetski zvezi dobili republikanci. Trdi, da je imel Reagan samo srečo, da je bil ob propadu sovjetskega imperija v Beli hiši,

Nekateri ameriški ekonomisti Reaganu zamerijo nepoznavanje ekonomskih zakonitosti, ki spominjajo vsaj na socialdemokracijo, če že ne na izumitelja znanstvenega socializma. Princetonski profesor Alan S. Blinder na primer ugotavlja, da v ZDA človeško delo ustvarja približno 70 odstotkov bruto narodnega dohodka in kapital samo 30 odstotkov. Desetodstotno povečanje naložbenega kapitala naj bi tako prineslo samo triodstotno povečanje storilnosti, enako vlaganje v kakovost dela pa naj bi dvignilo storilnost za sedem odstotkov.<sup>3</sup>

Skupaj z gospodarsko recesijo, ki je v začetku 90. let zajela ves razviti svet, je reaganizem prinesel čedalje večjo negotovost produktivnemu srednjemu in še bolj nižjemu delavskemu razredu. Prvič v povojni zgodovini so začeli službe izgubljati tako imenovani »beli ovratniki«, zamajali so se velikani kot IBM ter General Motors in negotove so postale celo javne službe. Harvardski ekonomist James Medoff je izračunal kar 40-odstotni delež »belih ovratnikov« v odpušljanju med zadnjo recesijo, kar je dvakrat več od zadnjih kriznih obdobj v letih 1973 in 1982. Zadnji gospodarski pretres ni prinesel tako množičnih odpuščanj kot prejšnji, ki so na cesto začasno postavili približno polovico delovne sile. Tokrat je delo izgubilo samo 15 odstotkov delavcev, toda negotovost je tista, ki ubija.

Starostno zavarovanje, ki je v ZDA nenehno naraščalo po drugi svetovni vojni, je začelo v 80. letih upadati: kar šest milijonov delavcev je v tem času izgubilo varnost po končanju delovne dobe, ko je okrog 42 tisoč majhnih in velikih družb preprosto prenehalo avtomatično plačevati starostno zavarovanje za svoje delavce. Tisti, ki ga niso mogli plačati sami, so ostali brez varnosti. Delodajalci so čedalje pogosteje črtali tudi stroške za zdravstveno zavarovanje, zaradi česar so v letu 1990 organizirali kar 78 odstotkov vseh stavk. Zaradi neavtomatičnega zavarovanja so najbolj trpeli prav tisti, ki ga najbolj potrebujejo. Zavarovalnice nerade jamčijo za rizične posameznike in če že, to dobro zaračunajo. Občutek negotovosti je zasenčil vse uspehe Busheve administracije, ki je kljub velikemu proračunskemu primanjkljaju ohranila nizko inflacijo, s povprečnimi 6,3 odstotka tudi zelo nizko nezaposlenost, še posebej če upoštevamo veliko višje, večinoma že dvomestne številke v evropskih državah. Predvsem pa je gospodarske uspehe Ronalda Reagana in Georgea Busha zasenčil velikanski primanjkljaj v državni blagajni, ki sta ga zadnja ameriška predsednika povečala do astronomskih višav. 400 milijard dolarjev proračunskega primanjkljaja močno obremenjuje vse ameriško gospodarstvo in predvsem dviguje obrestne mere. V 80. letih, ko je ameriški proračun zašel v stalne rdeče številke, je ameriško gospodarstvo reševal tuj denar, ki so ga privlačile visoke obresti. Toda z gospodarsko krizo tudi v drugih delih sveta se je pritok denarja iz tujine konec 80. let močno zmanjšal, še posebej v zadnjih letih, ko je tudi Japonska začela umikati svoj denar s tujih trgov, ker se mora spopadati z domačo finančno zmedo.

### *Čas za nove demokrate*

Republikansko zdravilo za vse naštete težave se je v predvolilnem letu 1992 glasilo enako kot v enajstih politično nadvse uspešnih letih pred tem. Zmanjšanje davkov naj bi spet spodbudilo proizvodnjo in predsednik George Bush je ta stavek

politiko zavračanja pa so v doktrino oblikovali demokrati George Kennan, Averell Harriman in Clark Clifford ter izvajali predsedniki Truman, Kennedy in Johnson.

<sup>3</sup> Alan S. Blinder, *Business Week*, 27. 7. 1992.

ponavljal kot volilno geslo, čeprav ga je kljub razvpiti obljubi »read my lips« sam spektakularno prelomil. V pomanjkanju novih idej se je republikanska predvolilna kampanja v zadnjem, Bakerjevem delu lotila osebnih obtoževanj nasprotnega predsedniškega kandidata in poudarjanja nekakšnih »družinskih vrednot«, ki naj bi jih utelešala konservativna politična misel. Medtem pa je vodstvo demokratske stranke po hudem volilnem porazu svojega kandidata Walterja Mondala v letu 1984 gradilo novo, bolj pragmatično politično filozofijo, ki je na koncu (tudi z nekaj sreče) pripeljala v Belo hišo Billa Clintona.

Demokratski odstop od levičarskih idej v slogu Jesseja Jacksona in približevanje republikanskim tržnim vrednotam v tolikšni meri, kot je bilo za demokrate sploh mogoče, so finančno podprle družbe, kot so Philip Morris, Atlantic Richfield ali TRW. Demokrati so začeli zagovarjati državno finančno disciplino, vrednote srednjega razreda, previdno eksperimentiranje pred uveljavitvijo državnih projektov, tržne pristope za pomoč revnim in predvsem socialni pakt med vlado, delodajalci in delavci za povečanje konkurenčnosti – zamisel, ob kateri se republikanecm Reaganovega prepričanja dvigujejo lasje, sodobna ekonomska znanost pa jo potrjuje. V skladu s temi teoretičnimi postavkami – čeprav ne tudi v skladu s svojimi pogosto preveč velikodušnimi predvolilnimi obljubami – je novi ameriški predsednik Bill Clinton predstavil svoj program ozdravitve ameriške družbe.

Po njegovih napovedih, ki pa jih mora še potrditi Capitol Hill, bodo največjo ceno za zdravljenje družbe plačali najbogatejši Američani. Clinton je davke družinam, ki zaslužijo več kot 140 tisoč dolarjev na leto, zvišal z 31 odstotkov na 36, tisti z več kot 250 tisoč dolarji pa bodo plačevali skoraj 40 odstotkov davkov. Socialno in zdravstveno zavarovanje bodo veliko dražje plačevali tudi bogati upokojenci. Tudi velike korporacije bodo plačevale veliko višje davke, še posebej za vodilne zaposlene, če ti zaslužijo več kot milijon dolarjev na leto.

Clinton bo z zmanjšanjem administracije za četrtno hkrati znižal državne stroške in se lotil birokratov, ki naj bi jih bilo ob koncu mandata sto tisoč manj. Bogati kmetje bodo ob subvencije, predvsem pa bo nova administracija zmanjšala stroške za obrambo. S črtanjem priljubljenega Reaganovega programa Vojne zvezd in nekaterih drugih vojaških programov ter z odpustitvijo 700 tisoč profesionalnih vojakov naj bi v štirih letih prihranili več kot sto milijard dolarjev.

Eden od razlogov, zakaj so Američani prisluhnili Clintonu, je bil obljuba o velikem prestrukturiranju ameriške družbe. Z denarjem, ki ga bo država pridobila z največjim povečevanjem davkov v ameriški zgodovini, naj bi bolje usposobili delovno silo, izboljšali osnovno in srednje šolstvo ter poskrbeli za tistih 36 milijonov Američanov, ki nimajo niti najosnovnejšega zdravstvenega zavarovanja. ZDA slovijo po najboljših univerzah na svetu, osnovno in srednje šolstvo pa se ne moreta primerjati z evropskim ali japonskim. Prešolanje delavcev naj bi dosegli z davčnim nagrajevanjem delodajalcev, ki šolajo svoje delavce, novo delovno silo in telesno prizadete. Clinton bo iz državnega proračuna plačeval tudi spreminjanje vojaškega raziskovanja, ki je v svojih najboljših časih spodbujalo kar 40 odstotkov vseh ameriških raziskav, v civilnega, kjer ZDA izgubljajo tekmo z Evropo in Japonsko. Podpredsednik Al Gore je poleg načrtov za »ekološko industrijo«, ki naj bi jo Združene države tudi izvažale, izdelal načrte za »računalniško superavtocesto«, računalniško povezavo med univerzami, raziskovalnimi ustanovami, bolnišnicami in tovarnami, ki naj bi omogočila uporabo najsodobnejše tehnologije tudi majhnim in srednjim podjetjem.

Poseben program spremembe zdravstvenega zavarovanja, ki naj bi v temeljih spremenil sedanjo finančno diktaturo zdravnikov in Ameriki prinesel državne

omejitve cen ter nadzorovano tekmovalnost med zdravniki evropskega sloga, izde-  
luje Hillary Rodham Clinton. Nasprotno s Clintonovimi predvolilnimi obljubami,  
da bo zdravstvo pocenil in približal vsem Američanom samo z administrativno  
ureditvijo sedanjih nepravilnosti, zdaj razmišlja o vsoti od 30 do 90 milijard dolar-  
jev, ki jih bo treba plačati iz proračuna. Ker za svoje načrte potrebuje denar,  
veliko denarja, je pozabil še na zmanjšanje davkov za srednji razred, obljubljeno  
nagrado za prvo množično prodemokratsko glasovanje v zadnjih dveh desetletjih.  
Prav Američani srednjega razreda bodo najbolj prizadeti tudi zaradi davka na  
energijo, s katerim naj bi dopolnili luknje v novem proračunu in hkrati navadili  
Američane racionalnejše uporabe nafte in elektrike. Clinton bi rad s tem davkom  
vplival tudi na ekologijo in zunanjo politiko. Nič čudno, če je George Bush bojeval  
Puščavski vihar proti Iraku: ZDA uvažajo kar 45 odstotkov nafte, ki jo potrebuje-  
jo, do leta 2010 pa naj bi uvažali že 65 odstotkov. Cene nafte so glede na inflacijo  
zdaj najnižje po drugi svetovni vojni in veliko nižje kot od drugih industrijskih  
držav. Drugi del Clintonovega programa obsega zmanjšanje davkov za spodbu-  
tev proizvodnje in storilnosti. Država bo kreditirala vlaganje, predvsem pri majh-  
nih in srednje velikih podjetjih in v mestih. Najrevnejši sloj bo plačeval manjše  
davke in bo oproščen davka na energijo.

### *Kaj lahko od Clintonove Amerike pričakuje svet?*

Domači in tuji opazovalci soglašajo, da je ekonomski program novega predsed-  
nika pogumen in hkrati zelo tvegan. Ne zato ker je moral Clinton zaradi nepremi-  
šljenih predvolilnih izjav prelomiti veliko obljub in si bodo volivci to zapomnili.  
Tokrat je pomemben samo rezultat – takšna politika, ki bo Združene države  
Amerike potegnila iz relativnega nazadovanja.<sup>4</sup> ZDA so še vedno najmočnejša  
država sveta, toda v razmerju do drugih ne prevladujejo več tako prepričljivo kot  
vse obdobje po drugi svetovni vojni. Nekateri napovedujejo, da bo v sedanji tekmi  
za premoč zmagala Evropa, če se ji bo v naslednjem desetletju ali dveh posrečilo  
združiti in vključiti v projekt tudi vzhodne države. Zahodnoevropske države imajo  
prednost pred drugimi zaradi izobraženega prebivalstva na vseh ravneh. Drugi  
prisegajo na Japonsko in hitro razvijajoče se države okrog nje, čeprav hkrati  
opozarjajo na notranjepolitične težave azijskega modela, ki bi jih te države utegni-  
le izvažati v ves svet, če bodo lahko postavljale pogoje razvoja. Ameriki naj bi  
uspelo samo v primeru, če bo Clinton izvedel natančno tisto, kar ga je obtoževal  
George Bush, ko je govoril o socialnem inženiringu. Kolikor je sploh mogoče  
v tradicionalno tržni in individualistični Ameriki, namerava Clinton spremeniti  
ameriško družbo, v kateri je vse več revnih in brezdomcev in ki hkrati izgublja boj  
za vodstvo v strateških tehnologijah sveta. Čeprav so glas že dvignili zagovorniki  
trditve, da je država, ki ji novi ameriški predsednik pri tem daje pomembno vlogo,  
še najslabša gospodarica in da se bo novo Clintonovo upanje na koncu izrodilo  
samo v najvišje povečanje davkov v ameriški zgodovini, novi ameriški predsednik  
vsaj v prvem delu sledi septembrskim gospodarskim priporočilom Unctada, ki

<sup>4</sup> Poleg zanke, ki si jo je Clinton sam nadel s številnimi nasprotujočimi si izjavami, mora kot vsak ameriški predsednik  
popuščati tudi zaradi dobro organiziranih lobijev. Zato da teksaški volivci ne bi maja iz senata odstrelili finančnega ministra  
Bentsena in da ne bi razjezil tujih držav, ki sodelujejo pri projektu, Clinton ni odpisal največjega »stroja« v zgodovini  
človeštva, ki ga gradijo pri Waxahachiu v Teksasu, čeprav bo superprevodna naprava za vesoljsko tehnologijo zahtevala 30  
milijard dolarjev brez pravega uporabnega učinka. Še nekaj drugih astronomsko dragih projektov bo preživel iz političnih  
razlogov, čeprav bi s črtanjem pripomogli k lajšanju proračunskih težav.

vsem najbolj razvitim državam sveta priporoča pogled vase in usklajeno akcijo za gospodarski napredek vsega sveta. V nasprotju s 70. leti, ko je dolžniška kriza tepla tretji svet, zdaj namreč napredek s svojimi velikimi gospodarskimi težavami zavirajo bogati. Toda strokovnjaki, ki zmajujejo z glavami nad ameriškim proračunskim primanjkljajem, japonsko borzno prenapihnenostjo ali nemškim miniranjem evropskih valutnih razmerij s previsokimi obrestmi, pozabljajo na politične razloge, sebičnega finančnega obnašanja vseh treh gospodarskih lokomotiv sodobnega sveta. Po koncu hladne vojne razmerja v svetu niso več jasna. Združene države Amerike je oboroževalna tekma s Sovjetsko zvezo oslabilo do mere, ko lahko drugi dve tekmici upata na enakopravnejše gospodarsko tekmovanje z dolgoletno prvo državo sveta. Obe lahko zaradi svojih domačih pomanjkljivosti samo upata na zmago za prevlado v 21. stoletju. Karte namreč za nobeno nikakor niso jasne in dokler bo tako, si ne bo nobena od njih resno prizadevala za svobodno svetovno trgovino, kakršno naj bi predpisali s podpisom urugvajskega kroga pogajanj o liberalizaciji svetovne trgovine in carin. Čeprav so najrazvitejše države zaradi čedalje bolj drage in zapletene sodobne tehnologije vse bolj prisiljene sodelovati, vsaka še najprej igra svoja igro. Zaradi tega in zaradi drugih nevarnih izzivov v gospodarsko manj pomembnih delih sveta je razdelitev moči 21. stoletja še velika neznanka.